esimesil päevil Rakveres Tartu raehärrade ja kodanikkude juuresolekul selleks, et Tallinnat rootslasilt ära meelitada ning venelasile kätte mängida. Kuigi raad asus jälle tegevusse, jäi ta olemasolu siiski üliproblemaatiliseks, võiks vahest ütelda, pigemini vaid sallitavaks, eriti kui silmas pidada, kuidas ta pidi vastu oma parimat tahtmist ja sisetunnet toetama Kruset ja Taubet nende püüdeis Tallinna asjus. Venelased tundsid end Tartus ikka enam kodus olevat; siseriigist järele tulevate asunikkude varal sai vene element tunduva toetuse osaliseks; senine elanikkond oli kaotanud õieti igasuguse tähenduse. Tõenäoliselt juba kuuekümnendate aastate lõpul asutati Vene Jurjevi-Viljandi piiskopkond piiskopi asukohaga vanas piiskopilossis Tartus; esimeseks piiskopiks loetakse Flavi't (—1570); täpsamad teated on olemas Korneli'st (1570—1577) ja Savva'st (1578—1582). Ometi näib, et protestantlikul elanikkonnal lubati rahulikult jääda oma usutunnistuse juurde; nähtavasti pole aset leidnud mingidki tõsised usust pööramise katsed. Küll lubati igale, kes astub vene usku, kaks rubla, kuid kasutanud olevat seda lubadust vaid vanad naised ja raugad. Ent igatahes tundus peale rae uuesti tegevusse astumist seisukorras teatavat paranemist. Tagasitulnud olid, nii hästi-halvasti kui see võimalik, uuesti elama asunud ja omale leivateenistust soetanud; pealegi võis teatavaid lootusi äratada ka tsaari kindel lubadus sakslasi kaitsta, missugune lubadus küll vaid tema diplomaatilisile sammele kaaluvust pidi andma. Ja ligi kaks kuud kestnud Holsteini hertsogi Magnuse viibimine linnas ühes saatja- ja teenijakonnaga läbireisil Moskvasse 1570. a. kevadel võis omalt poolt elustavalt mõjustada kaubitsemist ja tegevust linnas. Vist küll tema pealekäimisel andis tsaar luba ka teiste väljasaadetute tagasitulekuks, mis järgnes veel 1570. a. juulil. Nad tulid koju tagasi, et siin vastu minna veelgi suuremale viletsusele.

Kruse ja Taube, kes arvasid põhjust olevat peale tagajärjetut Tallinna piiramist karta tsaari viha, otsustasid üle minna poolakate poole ja lubasid kuningale Tartu tema kätte mängida. 300-meheline ratsasalk Reinhold Roseni juhatusel asetati Emajõe teisele kaldale, ja kokkulepitud päeval, 11. X. 1571. a. tungis Rosen keskpäeval kell 12 üle silla Saksa värava kaudu linna, maha tappes vahipostid, kuna Taube ja Kruse oma poolehoidjatega Toomivärava kaudu linna tormasid, vanglad avasid ja kodanikke võitlusse kutsusid. Kuid kodanikud, kes midagi ei aimanud ja pealegi relvadeta olid, tõmbusid tagasi ja lukustusid oma majus. Vene sõdurid tungisid halvasti kaitstud väravate kaudu järele; tekkinud võitluses sai Rosen surma; Taube ja Kruse, peale ägedat võitlust linnast välja surutud, suutsid endid hädaohu eest varjata. Äraandmise tõttu ääretult vihale ärritatud venelased määrasid iseenesest üsna ilmsüütule linnale osaks kolmepäevase mahatapmise, n. n. „laniena“, kus esimesel päeval Maarja kirikusse jumalateenistusele kokkutulnud kogudus ühes õpetajaga maha notiti, vanuses ja soos vahet tegemata. Kolme päeva kestel rüüstati linna ja tapeti elanikke. Kõik, kes sellest tapatööst pääsid, viidi vägivaldselt ära siseriiki, kust polnud enam tagasipääsu. Nad saadeti Moskvasse, kus neile elamiseks määrati eri-linnaosa, „Narva ja Tartu sloboda“ — Naruiensis et Torpatensis Sloboda (sic illum tractum ciuitatis vocant, qui opidi vtriusque ciuibus vniuersis incolandus datus erat). Ühe kaasaeglase, Johann Boch'i, teate järele oli neil tsaari poolt lubatud müüa õlut, mõdu ja seda jooki, mida nad nimetavad eluveeks, — millega nad muretsesid endile nähtavasti ülalpidamist; ometi viibisid nad venelaste vihavaenu ja kadeduse pärast alaliselt rüüstamis- ja vägivalla-hädaohus.

Tartu, lk. 47